

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

2020-11-13
Dnr 2020:5342
1 (5)

Yttrande över promemorian Idrottsutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan (U2020/04134/GV)

Sammanfattning

Inledningsvis vill Skolinspektionen framhålla att myndighetens utgångspunkt, när den nu lämnar synpunkter och förslag, är lagstiftarens ambition att möjliggöra för elever att kombinera en elitidrottsutbildning med gymnasiestudier. Utifrån denna utgångspunkt kan myndigheten i delar tillstyrka den föreslagna konstruktionen. Skolinspektionen ser dock behov av att flera frågor utreds vidare. Vidare vill Skolinspektionen problematisera att undantag görs från huvudprincipen om en avgiftsfri skola för alla elever.

Behov av frågor som enligt Skolinspektionens bedömning behöver utredas vidare gäller bland annat bestämmelserna om ansökningsförfarandet för att möjliggöra ett mer effektivt och likvärdigt ansökningsförfarande. Det gäller även att ansökningsförfarandet avseende särskilda varianter ses över. Vidare bedömer myndigheten att det bör förtydligas att tillstånd att bedriva idrottsutbildning förfaller efter fyra ansökningsomgångar. Det bör också förtydligas hur prövningen av en elevs ekonomiska förhållanden ska gå till för att denna prövning ska kunna ske på ett rättssäkert sätt, för att denna elevgrupp ska ges lika tillgång till utbildning. Även behörighetsbestämmelserna kan behöva förtydligas vilket är i linje med de övriga föreslagna författningsändringarna kring urval.

Skolinspektionen vill även problematisera att remisspromemorians lagförslag innebär att undantag görs från huvudprincipen om avgiftsfri skola. Att alla elever ska ha lika tillgång till utbildning genomsyrar skollagstiftningen i övrigt. Att göra undantag från detta genom att, som huvudregel, låta elever stå för idrottsutrustning kan innebära att elever avstår från att söka sig till denna typ av utbildning. För det fall lagförslaget antas kan detta vidare komma att innebära en olikvärdighet jämfört med andra specialutbildningar. Exempelvis kan musikutbildningar vilja ha motsvarande undantag. Konsekvenser kring undantaget från avgiftsfri skola bör därför belysas mer av i den fortsatta beredningen av remisspromemorian.

Nedan följer en mer utförlig redogörelse för Skolinspektionens synpunkter. I de delar av remissens förslag där Skolinspektionen inte framför någon synpunkt tillstyrker myndigheten remisspromemorians förslag.

4.3 Bestämmelserna om var ansökan ska lämnas ska förbli oförändrade

Ansökningsförfarandet bör ses över

Remisspromemorian föreslår att nuvarande bestämmelser om var ansökan ska lämnas in ska förbli oförändrade. Skolinspektionen tillstyrker delvis remisspromemorians förslag i denna del såtillvida att myndigheten anser att Skolinspektionen ska pröva ansökningar om godkännande för *nyetableringar* eller *utökning av program* av den i remisspromemorian föreslagna specialidrottsutbildningen. Då finns skäl att pröva huvudmannens förutsättningar att bedriva utbildning eftersom Skolinspektionen inte har gjort detta tidigare gällande den huvudmannen eller för just det programmet.

Skolinspektionen bedömer emellertid att förslaget bör utredas vidare vad gäller huvudmän *som redan är godkända att bedriva utbildning för vissa program*, och som vill bedriva en riksrekryterande utbildning med specialidrott vid ett sådant program (se 2 kap. 1-6 §§ samt 5 kap. 25 § och 29 § gymnasieförordningen). Skolinspektionen bedömer att i dessa fall bör ansökan endast lämnas in till Skolverket som fattar beslut i frågan. Skolinspektionen behöver därefter inte fatta något ytterligare beslut. Skolinspektionen har ju redan prövat denna huvudmans förutsättningar att bedriva den aktuella utbildningen. Skolverket bör dock skicka sitt beslut för kännedom till Skolinspektionen (för att underlätta för Skolinspektionens tillsynsverksamhet). Om denna bedömning beaktas i den fortsatta beredningen bör även ansökningsförfarandet avseende särskilda varianter ses över.

Enligt förslaget ska huvudmän för specialidrottsutbildning, genomgå en prövning av sina förutsättningar att bedriva utbildning var fjärde ansökningsomgång. Detta kan innebära en stor mängd ansökningar vilket innebär en ökad resursförbrukning för myndigheten dessa år. Skolinspektionen ser inte att kostnadskonsekvenser för myndigheten har tillräckligt belysts.

I det nuvarande ansökningsförfarandet gör Skolinspektionen en *prövning av negativa följder* för hemkommunen då det gäller huvudmän som redan godkänts för vissa program av Skolinspektionen och vid dessa program vill bedriva nu föreslagna specialidrottsutbildning (se 2 kap. 5 § skollagen). Skolinspektionen menar att Skolverket istället skulle kunna göra denna prövning. Detta eftersom det är Skolverket som ska besluta om godkännande av specialidrottsutbildningen och om hur många platser utbildningen ska omfatta samt var den ska ligga. Skolverket ska även i sin prövning beakta om det finns ett nationellt intresse av utbildningen (se de föreslagna 5 kap. 23 och 25 § gymnasieförordningen). Det är då rimligt att det i denna prövning kan ingå för Skolverket att pröva om godkännandet medför påtagliga negativa följder för

kommunen där utbildningen ska bedrivas. Det bör därför övervägas om bestämmelsen ska förtydligas i detta avseende.

4.4 Skolverket beslutar om utbildningen efter förslag från Riksidrottsförbundet och yttrande från ett specialidrottsförbund

Det bör förtydligas att tillstånd att bedriva idrottsutbildning förfaller efter fyra ansökningsomgångar

Skolinspektionen har inget att erinra mot att Skolverkets beslut, om var utbildningen ska få anordnas, ska gälla för fyra ansökningsomgångar. Myndigheten bedömer dock att det bör övervägas om 5 kap. 25 § gymnasieförordningen bör förtydligas så att det anges att beslutet därefter upphör att gälla. Annars kan det uppstå oklarheter kring hur denna bestämmelse förhåller sig till 2 kap. 3 a § gymnasieförordningen där det anges att när en enskild huvudman har godkänts för en utbildning ska utbildningen starta senast vid början av det läsår som inleds två år efter godkännandet.

4.5 Staten och kommunerna ska dela på kostnaden för ämnet specialidrott

Oklarheter kring finansiering avseende de extra kostnader som elever som saknar ekonomiska förutsättningar innebär m.m.

Skolinspektionen bedömer att det inte framgår hur förslaget, att huvudmän ska stå kostnaden för individuell utrustning för elever som saknar ekonomiska förutsättningar, ska finansieras. Remisspromemorians förslag behöver därför förtydligas i denna del.

Förslaget bör vidare förtydligas så att det tydligare framgår vilka kostnader för träningsläger och resor som ska täckas av merkostnadsbeloppet och statsbidraget. Det är otydligt vad som menas med *nödvändiga* träningsläger och resor *i den mån det behövs*. Särskilt eftersom det alltså ska vara godtagbart att huvudmännen låter eleverna och deras vårdnadshavare stå för denna typ av kostnad på frivillig väg (jfr 15 kap. 18 § och 17 kap. 18 § skollagen) eller låter ett idrottsförbund stå för kostnaderna. Lagstiftningen bör därför förtydligas i detta avseende för att möjliggöra en effektiv tillsyn.

Att huvudmännen ska stå för uppställningskostnader och liknande bör också komma till tydligt uttryck i lagstiftningen för att möjliggöra en effektiv tillsyn av bestämmelsen.

4.6 Utbildningen ska vara avgiftsfri med undantag för den utrustning som behövs för elitidrotten

Det bör förtydligas hur prövningen av en elevs ekonomiska förutsättningar ska gå till

Skolinspektionen vill problematisera att remisspromemorians lagförslag innebär att undantag görs från huvudprincipen om avgiftsfri skola. Att alla elever ska ha lika tillgång till utbildning genomsyrar skollagstiftningen i övrigt. Att göra undantag från

detta genom att, som huvudregel, låta elever stå för idrottsutrustning kan innebära att vissa elever avstår från att söka sig till denna typ av utbildning. För det fall lagförslaget antas kan detta vidare komma att innebära en olikvärdighet jämfört med andra specialutbildningar. Exempelvis kan musikutbildningar vilja ha motsvarande undantag. Konsekvenser kring undantaget från avgiftsfri skola bör därför belysas mer av remisspromemorian.

Skolinspektionen anser att förslaget behöver förtydligas avseende prövningen av en elevs ekonomiska förutsättningar. Det behöver t.ex. framgå vad som avses med att en elev saknar ekonomiska förutsättningar och hur detta ska prövas av huvudmannen. Det bör även övervägas om någon annan än den aktuella huvudmannen ska göra denna prövning, då eleven enligt nuvarande förslag innebär extra kostnader för huvudmannen och det finns en risk att vissa huvudmän endast antar elever som kan stå för sina egna kostnader.

Ett förtydligande av förslaget behövs därmed för att elever som befinner sig i en sådan situation att föräldrar inte kan betala för extrakostnader verkligen ska ges möjlighet att delta i utbildningen och för att öka domstolarnas möjlighet att göra en prövning av om bestämmelsen tillämpats på ett korrekt sätt. Med nuvarande utformning av lagförslaget blir det godtyckligt hur huvudmannens prövning av en elevs ekonomiska förutsättningar ska ske. Därmed finns risk för att en rättssäker prövning vid ett överklagande inte kan garanteras eleverna. Det kan innebära att elever som saknar ekonomiska förutsättningar, men i övrigt uppfyller kraven för att få antas till utbildningen, inte antas.

4.7 Lika möjligheter till utbildning oavsett kön samt andra frågor om urval

Skolinspektionen ser att syftet med förslaget är att den elev som har bäst förutsättningar för utbildningen inom respektive kön ska prioriteras vid urvalet till utbildning. Skolinspektionen tar inte i sak ställning till syftet men vill peka på vissa motsägelsefullheter.

Skolinspektionen bedömer att behörighetsbestämmelserna bör beredas vidare om syftet med den nya lagstiftningen ska uppfyllas. Remisspromemorians förslag syftar till att elitidrottssatsande elever ska ges möjlighet till en gymnasieutbildning och att det ska vara de bästa utav dessa elitidrottssatsande elever inom respektive kön som ska antas. Det blir då inkonsekvent och motverkar syftet med lagförslaget om behörighetsreglerna till denna typ av utbildning kvarstår oförändrade, såsom föreslås i remisspromemorian. Dessa regler innebär att elever med sämre idrottsliga förutsättningar men med bättre betyg ges företräde till en sådan utbildning, framför elever med bättre idrottsliga förutsättningar men sämre betyg. Remisspromemorian motiverar detta med likvärdighets- och rättvisaspekter och det anförs att en elev med högre betyg än någon som skulle ha antagits utifrån sina idrottsliga meriter högst troligt kommer uppleva detta som orättvist.

Vill lagstiftaren möjliggöra för de elever som har bäst idrottsliga förutsättningar att gå denna typ av utbildning kan det finnas skäl att låta detta genomsyra hela den föreslagna lagstiftningsändringen. Är det mer blandade syften så är inte detta behov lika tydligt. Det kan finnas skäl att överväga om förändringar av behörighetsreglerna behöver göras. Ett sätt skulle kunna vara att använda samma antagningsregler som för Yrkesdansarutbildningen, det vill säga godkända betyg i svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik och i minst fem andra ämnen. Därutöver krävs ett godkänt färdighetsprov och en godkänd hälsoundersökning. Om färdighetsproven bedöms som likvärdiga ska slutbetyget från grundskolan vara avgörande. Skolverket har fastställt bedömningsgrunder för färdighetsprov i dans. Att upprätta ett liknande regelverk för specialidrotten skulle kunna bidra till en större tydlighet, givet att syftet är en specialisering enbart för elitidrottssatsande unga.

I den slutgiltiga handläggningen har chefsjurist Klara Cederlund och enhetschef för tillståndsprovning Carin Clevesjö deltagit.

Helén Ängmo
Biträdande generaldirektör

Cindra Klingspor Lindblom
Jurist